

Síðanefnd BÍ - Úrskurður í máli nr. 3/2018-2019

Kærendur: Menn í vinnu ehf. (hér eftir MIV).

Kærðir: Ritstjórn Kveiks, umsjónarmenn Kastljóss, Helgi Seljan og fréttastofa RÚV.

Kæruefni: *Umfjöllun um starfsmannaleiguna MIV í Kveik 2. október 2018 og Kastljósi 4. október 2018 og ummæli Þóru Arnórsdóttur á visir.is.*

Málsmeðferð

Málið var kært með bréfi dagsettu 24. október 2018. Leitað var andsvara kærðu og bárust þau 12. nóvember. Leitað var frekari svara/gagna hjá kærðu 20. nóvember og bárust þau 29. nóvember. Nefndin ræddi málið á fundum sínum 30. október, 13. nóvember, 20. nóvember og 17. desember 2018. Innan síðanefndar vék Björn Vignir Sigurpálsson sæti vegna vensla við einn hinna kærðu og tók Jóhannes Tómasson sæti hans.

Málavextir

Í ítarlegu kærubréfi MIV eru umkvörtunarefni fyrirtækisins sett fram í 10 tölusettum liðum auk almennra athugasemda er snerta umfjöllun um kæranda í fjölmiðlunum. Verða umkvörtunarefnin hér rakin í aðalatriðum og greint frá kjarna andsvara hinna kærðu samhliða.

1. Kærendur telja það rangfærslu að í Kveiks-þættinum hafi þrír nafngreindir Rúmenar „*síðustu mánuði starfað í byggingarvinnu á höfuðborgarsvæðinu, sinnt gluggaskiptingum við Landspítalanum og unnið við byggingarsvæði hjá Smáralind.*“ Rétt sé að þeir hafi unnið 3-4 daga við Smáralind og 2-5 daga við Landspítalann. Kærðu segja óumdeilt að mennirnir hafi starfað hér umræddan tíma og á þessum stöðum.
2. Kærendur telja það rangfærslu að í Kveiks-þættinum hafi starfsmenn starfsmannaleigunnar búið allt að sex saman í herbergi og borgað hátt í 80 þúsund krónur í leigu og haft allt að níu saman bíl til umráða og greitt 10 þúsund krónur hver fyrir þau afnot. Hvergi búi sex menn saman í herbergi og 80% starfsmanna búi í tveggja manna herbergjum. Meðalleigan sé um 48 þúsund krónur og enginn starfsmaður sé skyldugur til að leigja, hvorki herbergi né bíl af kæranda. Kærðu segja að því hafi aldrei verið haldið fram að starfsmenn væru neyddir til að greiða fyrir húsnæði eða bíl. Fullyrðingar um annað séu rangar. Umfjöllunin hafi byggst á launaseðlum og viðtölum við þrjá starfsmenn auk samtala við fleiri. „*Umfjöllunin tók því til þess en ekki annars*“ segir í andsvörum kærðu. Þess utan hafa kærðu undir höndum auglýsingu frá fyrirtækinu sjálfu til fólks í Rúmeníu um húsnæðisleigu upp á 450 til 650 evrur á mánuði, auk þrífagjalds.
3. Kærendur telja það ranga staðhæfingu í Kveiks-þættinum að „*allir greiða þeir*“ sjö þúsund krónur til vinnuveitanda síns fyrir líkamsræktarkort „*óháð því hvort þeir nýta það*“ heldur greiði þeir einir sem vilji fá slík kort. Kærðu svara því til að „*starfsmennirnir sem við ræddum við lýstu því þannig að líkamsræktarkortin væru kynnt þeim sem sérstakt tilboð (og) ...að þeir þyrftu sérstaklega að óska eftir því að þiggja tilboðið ekki þegar þeir hófu störf*“.
4. Kærendur telja það rangfærslu í Kveiks-þættinum að MIV „*sektar starfsfólk allt að 15 þúsund krónur vakni grunur um að þeir hafi reykt í bílum starfsmannaleigunnar.*“ Kærendur segja slíka sekt aðeins hafa verið lagða á tvo starfsmenn. Kærðu lögðu fram gögn um álagningu slíkrar sektar.
5. Kærendur telja það ranga staðhæfingu þegar kærði Helgi Seljan hefur eftir Rúmenunum að „*þá grunar einnig að fluggjaldið sem þeir endurgreiða vinnuveitanda sínum sé ofrukkað.*“ Kærðu segja

þetta „einfaldlega byggt á frásögn þeirra sjálfra og athugun á kostnaði við flug á sama tíma, sem var talsvert undir því sem þeir greiddu. Engin gögn bárust frá Mönnum í vinnu sem afsönnuðu þennan grun starfsmannanna.“

6. Kærendur telja það ranga staðhæfingu þegar kærði Helgi Seljan segir „eins virðist málum blandið um afdrif orlofs sem dregið er af þeim og jafnvel lagt inn á mismunandi reikninga milli mánuða“. Kærendur segja allt orlof lagt inn á reikninga starfsmanna. Kærðu fullyrða að „allir starfsmenn MIV sem Kveikur ræddi við lýstu áhyggjum af orlofsgreiðslum til sín“ og gögn sýni greiðslur inn á mismunandi reikninga.

7. Kærendur telja það ranga staðhæfingu þegar kærði Helgi Seljan segir að starfsreynsla og menntun virðist litlu skipta í launakjörum. Kærendur segja aðeins 10% starfsmanna vera á byrjunarlaunum og að aðeins tvo starfsmenn í dag geti talist með starfstengda menntun eða réttindi. Kærðu benda á að á annan tug launaseðla hafi verið skoðaðir, að enginn viðmælenda Kveiks hafi haft hærri tekjur en 1.600 krónur á tímann og að hér sé byggt á orðum viðmælendanna um kjör þeirra og samstarfsmanna þeirra.

8.-9. Þessir kæruliðir lúta að samtvinnun fyrirtækjanna Verkleigunnar og MIV í umfjöllun Kveiks og Kastljóss. Í lið 8 lýtur kæra að því að orðalag kærða HS þess efnis að „eigandi Verkleigunnar“ hafi rekið stjórnendur fyrirtækisins, það síðan farið í skattrannsókn og síðan í þrot. Í lið 9 er eftirfarandi setning kærða, Helga Seljan, sögð röng: „Fyrrverandi stjórnendur Verkleigunnar reka nú áðurnefnda starfsmannaleigu Menn í vinnu“. Telja kærendur að þarna séu þeir sakaðir um „kennitölufلاك“ - en staðreyndin sé sú að engir eigendur eða stjórnendur Verkleigunnar hafi komið að stofnun MIV, heldur einungis almennir starfsmenn. Kærðu segja gögn ótvírætt styðja við fullyrðingu um að daglegir stjórnendur rekstrar Verkleigunnar stýri MIV í dag, gögn sem sýnd voru og frekari gögn í þeirra höndum sýni það. Siðanefnd kallaði sérstaklega eftir viðbótargögnum vegna þessa og bárust þau Siðanefnd 29. nóvember.

10. Kærendur telja það ranga staðhæfingu kærðu, Þóru Arnórsdóttur, að „þeir“ fái greiddan lægsta mögulega taxa án tillits til menntunar. Siðanefnd telur að hér sé átt við yfirlýsingu á visir.is (<http://www.visir.is/g/2018181009542>) en hún fylgir ekki kærugögnum. Kærðu segja að af öllum þeim launaseðlum sem Kveikur hafi séð og samtölum við starfsmenn MIV hafi Kveikur ekki eitt einasta dæmi um starfsmann sem er á hærri launum en 1.600 krónum á tímann. Hafi endursögn Helga Seljans og svar Þóru Arnórsdóttur í kjölfarið byggt á orðum starfsmannanna sjálfra, meðal annars af kjörum félaga sinna. Einnig er vísað til svara framkvæmdastjóra Samiðnar í umfjölluninni um að samkvæmt evrópureglum beri að túlka starfsnám vítt og samkvæmt skilyrðum heimalands viðkomandi. Á því væri verulegur misbrestur hér á landi.

11. Þá skal getið þess umkvörtunarefnis, ótölusetts en hér nefnt nr. 11, að kærði Helgi Seljan hafi í Kastljóspættinum „sakað fyrirtækið um lögbrot í viðtali við forstjóra Vinnumálastofnunar [VMST] í Kastljósinu.“ Kærði Helgi Seljan segir þetta ósatt. Hann hafi einfaldlega spurt staðgengil forstjóra VMST hvort það væri lögbrot „að rukka starfsmenn um kostnað eins og bíla eða ferðir til og frá vinnu“ og hafi þar byggt á svari VMST til sín í tölvupósti nokkrum dögum fyrr.

Umfjöllun

Kærðir eru ritstjórn Kveiks, umsjónarmenn Kastljóss, Helgi Seljan og fréttastofa RÚV. Siðanefnd fær ekki séð að neinn tilgreindra kæruliða geti réttilega talist beinast að fréttastofu RÚV og er kæru gegn henni vísað frá.

Allnokkrir úrskurðir hafa í árunna rás undirstrikað að það er hlutverk fjölmiðla að greina frá því sem miður fer í samfélaginu. Umfjöllun um meðferð á erlendum farandverkamönnum af hálfu íslenskra fyrirtækja, m.a. starfsmannaleiga, og meint brot á lögum og reglum á fullt erindi til almennings enda mikilvægt hlutverk fjölmiðla að veita slíkum aðilum aðhald og kærendum gafst kostur á að koma sjónarmiðum sínum að.

Kærðu leituðu víða fanga og reiddu fram bæði gögn og vitnisburði um ýmsar brotalamir í málefnum starfsmannaleiga á Íslandi m.a. frá verkalýðshreyfingunni og opinberri eftirlitsstofnun. Þá gafst kærendum kostur á að koma sjónarmiðum sínum að. Í öllum meginatriðum telur Siðanefnd að hin kærðu hafi viðhaft viðunandi fagleg vinnubrögð. Í nokkrum atriðum gætir samt þó nokkurrar ónákvæmni í lýsingum eða viðhaft orðalag sem mætti flokka sem óljóst og hefði mátt setja skýrar fram. Ýmis ummæli þar sem vitnað er beint eða óbeint í viðmælendur kærðu hefði mátt rannsaka betur. Á þetta ekki síst við um kærulið nr. 3. Að mati Siðanefndar eru þessi atriði þó ekki þess eðlis að telja megi þau siðareglubrot og styðja nokkrir nýlegir úrskurðir slíka niðurstöðu. Einkum má nefna úrskurð í máli nr. 1/2014-2015, þar sem segir: „Eðli málsins samkvæmt þarf iðulega að fara hratt yfir sögu í umfjöllun af þessu tagi. Sjaldan gefst tími til að fara í nákvæmar útlistanir og einfalda þarf flókna hluti. Oft er það einnig eðli fréttaskýringa í sjónvarpi að framsetning og efnistöð eru ágeng. Slíkt má þó ekki verða á kostnað staðreynda og nákvæmni upplýsinga“. Þetta telur Siðanefnd að eigi við um kæruliði nr. 1-3, nr. 5, nr. 7 og nr. 10. Siðanefnd telur hafið yfir vafa að siðareglur voru ekki brotnar hvað kæruliði 4, 6, 8 og 11 varðar; sektað var fyrir reykingar í bíl, orlof viðmælenda var lagt inn á mismunandi reikninga sem þeir könnuðust ekki við sem sína, stjórnendur Verkleigunnar voru reknir og fyrirtækið fór síðan í skattrannsókn og í þrot og orðalag stjórnanda Kastljóss í spurningu til talsmanns Vinnuálastofnunar var eðlilegt.

Stendur þá eftir kæruliður nr. 9, um að fullyrðingin „Fyrirverandi stjórnendur Verkleigunnar reka nú áðurnefnda starfsmannaleigu Menn í vinnu“ sé röng. Gögn, sem lögð hafa verið fyrir Siðanefnd, bera með sér að tiltekinn einstaklingur hafi ekki einungis verið daglegur stjórnandi og talsmaður Verkleigunnar heldur einnig talið sig vera helmings eiganda fyrirtækisins en viðkomandi sinnir nú daglegri stjórnun MIV. Ályktun kærðu blaðamanna stenst því að hluta til þótt hér gæti líka ónákvæmni þar sem einungis hefur verið sýnt fram á að um einn sameiginlegan stjórnanda var að ræða þótt fleiri starfsmenn tengist báðum fyrirtækjum.

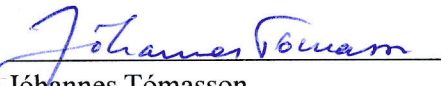
Úrskurður

Kærðu teljast ekki hafa brotið siðareglur BÍ.

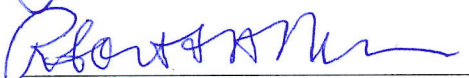
Reykjavík, 17. desember 2018

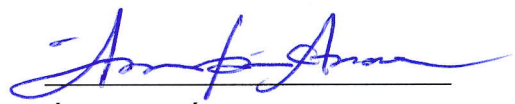
Hjörtur Gíslason

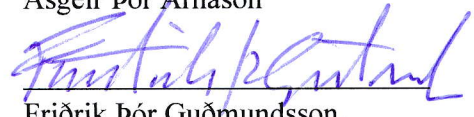
Jóhannes Tómasson

Róbert H. Haraldsson

Ásgeir Þór Árnason

Friðrik Þór Guðmundsson